

ՔԱՔԱՆԵՆԻ, ՔԱՔԱՆՈՅ ԵՒ ՉՈՔՈՂԱԹ.

Քաքաւենի կամ նշենի Ամերիկոյ ըսուած ծառը Մեխիքոյ կամ Մեքսիկոյ ու հարաւային Ամերիկա կրբուանի, եւ միջահասակ կեռասենւոյ շատ կրնմանի : Փայտը ճերմակ է, ծակոտկեն, դիւրաբեկ, բերել ու վրան կենամոնի (բարջին) գունով կեղեւ

շարժելու ժամանակ նուշերը ձայն հանեն . այն ատեն կրժողվեն, կրկոտրեն, մեջէն նուշերը կրհանեն եւ վրայէ վրայ կրղիգեն եւ կամ գետինը կրբրաղեն, որպէս զի խմորին ու վրայի կճեպին ելլէ . յետոյ կրհանեն, արեւու մեջ տարածելով

Քաքաւենի եւ Քաքաւոյ.

պատածէ : Տերեւները փայլուն կանաչ, փոխադարձ ու սլաքաձեւ են . ծաղիկները փոքր, անհոտ, դեղնագոյն կամ մարմնագոյն . պտուղն՝ որ քաքաւոյ կամ նուշ Ամերիկոյ կրսուի, երկայնաձեւ խոշոր սերկնիւլի կրնմանի . հինգ խորշ կրբաժնուի, եւ իւրաքանչիւր խորշին մեջ ուրբ կամ տասը բակլայի մեծութեամբ կուտ կամ նուշ կայ՝ մսոտ կճեպով :

Թարմ եղած ժամանակը դառն ու տտիպ է քաքաւոն : Հասունութիւնը կրհասկըցուի երբոր

կրբորցընեն, որ կրսեւնան, եւ չօքուրս շինելու համար կրվաճառեն :

Քաքաւոն ճգմելով՝ մեջէն բանձր նիւր մը կելլէ որ կողի քաքաւոյի կրսուի, եւ դեղագործութեան մեջ կամաց կամաց մաշեցընող բոյներու դեմ կրգործածուի . իւղագործութեան մեջ ալ մօրր կակղցընող ազնիւ հոտաւետ իւղեր կրշինուին :

Քաքաւենին լաւ առաջ գայու համար պեռք է որ հողը խոնաւ, կակուղ, նոր ու քիչ մը պարարտ ըլլայ . այն ձորերն ուր հովերը սաստիկ չեն փչեր .

շատ յարմար են քաքաւենոյ. ուստի քէ հովերէ եւ քէ արեւուն ճառագայթներէն պաշտպանելու համար մէջերնին աղամարգէններ կը տնկեն, որպէս զի ասոնք իրենց լայն տերեւներովը անոնց շուք ընեն :

Հունտէ կելլէ քաքաւենին, բայց պէտք է որ ծառին վրայն փրցուելուն պէս մէկէն ցանուի, ապա քէ ոչ՝ չբուսնիր : Շուտով կը մեծնայ քաքաւենին. երկրորդ տարին մէկ մերր երկայնութիւն կունենայ. երրորդ տարին կը սկսի ծաղկիլ. հինգերորդին պտուղ կուտայ, եւ երեսուն տարիի չափ միակերպ կը պտղաբերէ տարին երկու անգամ, որ յունիսի եւ դեկտեմբերի մէջ կը թողմեն. սակայն վերջինը աւելի յարգի է՝ աւելի հասուն ըլլալուն համար : Ամէն մէկ ծառ մինչեւ երկու քաշ նուշ կընայ տալ :

Ջերոցներու մէջ որչափ ալ լաւ խնամուի, աղէկ յառաջ չգար քաքաւենին, ոչ ծաղիկ կուտայ եւ ոչ պտուղ. հազիւ քէ տերեւ կարճըկէ :

Հիմա տեսնենք քէ չոքոյաք շինելու կերպը որն է : Չոքոյաքի գործածութիւնը Մեխիկացիք սկսած են անյիշատակ ժամանակէ ի վեր, եւ 1520ին անոնցմէ սովրեցան Սպանիացիք որ Փորթուկալցոց սովրեցուցին, եւ անանկով 1640ին բոլոր Եւրոպա տարածուեցաւ, ուր հիմա սովորական դարձած ազնիւ ըմպելիքներէն մէկն է : Մեխիկացիք քաքաւուն բերեւ մը կը բոհնէին, կը փշրէին, մէջը քիչ մը համեմ կը խառնէին ու ջրով կեփէին. Եւրոպացիք Մեխիկացոց այս կերպին վրայ գրեթէ միայն շաքարն աւելցուցին :

Քաքաւուն մաքրելէն ու ստրկելէն յետոյ երկաթի բիթեղէ գլանի մէջ կը դնեն, խահուէի պէս կը բոհնեն, գլանին մէջէն կը հանեն կը պաղտեցնեն ու երկու սեպաւոր գլաններու մէջէն կանցընեն,

որով վրայի բարակ սեւ մաշկը կելլէ ու բոլորովին կը մաքրուի : Յետոյ երկաթի գլաններու տակէն անցընելով կը տրորեն. եւ երբոր լաւ մը ձգմուի ու միակտուր զանգուած մը դառնայ, մէջը շաքար, եւ համեմելու համար վանիլիա կամ բարակ մաղած կինամոն կը խառնեն, եւ քանի որ դեռ կակուղ է, կաղապարներու մէջ կը քափեն, ուր կը պնդանայ, եւ յետոյ մէջէն հանելով կը վաճառեն :

Աժան ծախսուած չոքոյաքներէ պէտք է զգուշանայ, վասն զի խարդախուած եւ ալիւրով ու գետնախնձորով լեցուն են, եւ ջրով եփուած ատեննին մէկէն կը քանձրանան : Լաւ տեսակ չոքոյաքին կոտորուածքը շիտակ ու փայփուկ կը ըլլայ, իսկ գէշ տեսակինը խորտուբորտ, ծակծակ ու ճերմըկէկ :

Չոքոյաքը շատ սննդարար է. դիւրամարս ալ կը ըլլայ երբոր լաւ շինուի. ստամոքսը կը զօրացընէ, ու մարմնոյն տկարացած անդամները կը կենդանացընէ, անոր համար տկար ու վաստակաբեկ մարդկանց կը կերցընեն, որպէս զի ոյժ առնուն : Չոքոյաքը կընայ քէ հում ուտուիլ՝ եւ քէ ջրով կամ կարով եփուած : Հիմա Եւրոպա, մանաւանդ Փարիզ, գրեթէ ամէն բանի մէջ սկսած են չոքոյաք գործածել, ու տեսակ տեսակ շաքարեղէն ու խմորեղէն շինել. փողոց չկայ ուր չոքոյաք ծախողի խանութ չըլլայ. քաղ ալ չկայ յորում չոքոյաքի երկու երեք գործարան չըլլայ, որոց դռներուն ու պատուհաններուն առջեւ Փարիզու հետաքրքիր ժողովուրդը կեցած կը դիտէ շոգեշարժ մեքենայից գլաններուն տակ դիզուած քաքաւոյին ջարդուրով ձգմուիլն ու համեղաճաշակ կերակուր դառնալը :

ՏԵՍԻՒ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿԵՆԱՅ.

Բաց գերեզմանի մը վրայ մարդ մը կը հանգչի, ուր զանազան դիմակներ կենաց ալ եւ ալ հասակին եւ վիճակին մէջ մեր կրից եւ զուարճութեանց ունայնութիւնը կը ներկայացընեն :

Յանկարծ երկնային փող մը կը ընկնէ. եւ մարդը կարբըննայ : Իր բոլորտիքը խորհրդաւոր ծիածանի մը մէջ, աներեւոյթ ձեռք մը մարդկային կենաց տեսարանները կը նկարագրէ :

Նախ եւ առաջ կուգայ տղայութիւնը, որ դեռ

նիւթական ախորժակներէ միայն զրգոյած է. տղուն բոլոր հոգն ու մտմտութիւնը իւր կերակուրը պատրաստել է. երբէք աչքերը վեր չվերցընէր, ապագայն չմտածեր, իւր մտածմունքն ու փափազը ներկայ ժամանակէ անդին չտանիր. մէկ անհանգստութիւն մը միայն ունի. երբ իր կերակուրը պատրաստ պիտի ըլլայ :

Քիչ մը վեր, երիտասարդը սեղանի մը վրայ կը բընած, անքթիք չորս դին նայելով խորունկ